

Фјодор Сологуб

ЈАГЊЕНЦЕ

1.

У селу Хотимирци празновали пророка Илију. Из целог округа скупљали се и долазили гости, јели и пили, пировали дан, и два, и три, прелазећи из куће у кућу.

Мужик Влас припремао се, домаћински, унапред – наварио пива, накуповао вотке, заклао овна.

Када је узео нож и кренуо да коље овна, његова деца, Аниска и Сењка, кретоше за њим, и стадоше близу, да гледају. Аниска је пунила пету годину, Сењка је узео четврту – све им је било ново, све их је забављало.

Деца су, брбљајући и гуркајући се, сметала оцу. Он подвикну на њих – и дечица, смејући се, побегоше отуд.

2.

Отац оде на њиву, мајка се мајала по кући, а деца су се играла у дворишту.

И рече Аниска Сењки:

– Хајде да се играмо јагњенцета.

Насмеја се Сењка, говори – а још не зна чисто ни да изговара.

– Хајде – вели – да је будем јагњенце.

– Па, добро – говори Аниска – ти буди јагњенце а ја ћу да те по вратићу ножићем рецнем.

– А хоће ли поћи крв? – упита Сењка – црвено, широко?

– Поћи ће – одговори Аниска.

И обоје се засмејаше, обрадовани.

– А где ћемо наћи ножић? – упита Сењка.

– Негде ћемо га наћи – одговори Аниска – од мамице ћемо украсти...

Тихо се прикрадоше дечица у избу, а мати и не хаје, товари пећ дрвима из све снаге, огрева онолико, колаче се спрема да готови за госте. Здипише деца нож, голем-преголем, за сечење хлеба – а мати и не види, није јој сад до деце!..

Побегла деца на двориште, завукла се у неки буцак.

– Но, брже кољи – затепа Сењка.

А сам заблеја, жалостиво, као јагњенце – и он прште у смех и сеју засмеја. И узе га Аниска за рамена, сруши га на леђа, притиште на земљу – а Сењка све блеји...

Превуче Аниска ножем по Сењкином грлу. Закопрца се Сењка, заропта. Крв – широко, црвено – бризну на његову белу рубашку и на Анискину руку. Крв беше топла и лепљива, Сењка утихну...

– Јагњенце, јагњенце! – повика Аниска и засмеја се. И поста јој хладно због нечега.

– Хајде, устај, шта чекаш, Сењка! – завика – доста је било.

Не хтеде Сењка да устане, и крв више није текла, и улепише се

Анискине руке. Сењка је лежао, згрчен, и ћутао све време – постаде страшно Аниски, побеже она од Сењке. Шмугну у избу, крије се од мајке, пење се на пећ – срце јој у грудима отежало. Сколи је страх и туга, и не разуме Аниска, шта се то догађа. Поче мати да ложи пећ – ништа не чује Аниска, седи, не даје гласа. Тешко и брзо туче мало срце, ништа не види Аниска својим тужним очицама... Дрва се тешко разгореваху, покуља дим, напуни пећ, угуши Аниску.

3.

И узнесе се ка Господњим рајским дверима душе Сењке и Аниске... Збунише се анђели; лили су сузе, светле као звезде, и нису знали шта им је чинити. Стаде пред Господа Анискин анђео, и с великом скрушеношћу му се обрати:
– Господе, да предамо Сотони младенца што окрвави руке?
Кушајући анђела, упита Господ:
– Ко ће узети на се ту невину крв?
Одговори анђео:
– Нека то будем ја, Господе.
И рече му Господ:
– Они што су пролили крв, искупљени су Мојом крвљу, и они који наговорише на крвопролиће искупљени су Мноме, и сви који знају за тешко знамење патње, упознаше и Моје искупљење. Тада анђели пустише Аниску и Сењу у блиставо обитавалиште и у вртове мирисне, где на тихим травама трепере медљане росе, и између блиставих обала струје воде утешне...

ЛЕПОТА

(Лирска прича)

*„Унесите се изнад
мрака баналности...“*

1.

У строгој замрлости предвечерја седела је Јелена сама, права и непокретна, положивши на колена бледе, витке руке. Плакала је, уздигнуте главе; крупне, лагане сузе сливале су се по њеним финим образима, и у тамним очима њеним једва да је било сјаја. Сахранила је данас мајку, коју је нежно волела, и пошто су јој бучна патња и грубо саучешће људи били мрски, на сахрани се, и пре, и после, слушајући речи утехе, уздржавала од плача. Остала је најзад сама у својој белој одаји, где је све девичански чисто и

строго, и тужне мисли измамиле су из њених лепих очију једнако лепе, тихе сузе.

Јеленина одећа, строга и црна, као да је изражавала њену тугу; као да, обавијајући Јелену на дан жалости, није могла остати равнодушна

према сумору њене душе. Јелена се сећала покојне мајке – свесна да је ранији живот, миран, јасан и строг, заувек нестао. Уместо да започне било шта друго, Јелена је, хладним сузама и непокретном тугом, давала помен прошлости.

Мајка јој је умрла пре него што је остарила. Била је још увек лепа, попут античке богиње. Лагани и отмени били су сви њени покрети.

Лице јој је било обавијено сетним жалом за нечим, давно изгубљеним, или за нечим жуђеним и недостижним. По њему се већ одавно разлило, навешћујући смрт, патничко бледило. Чинило се

да неки велики замор мами ка спокоју то лепо тело. Седе власи постајале су све упадљивије међу црнима у њеној коси – и Јелени је

била чудна помисао, да ће њена лепа мајка ускоро бити старица... Јелена устаде, приђе прозору, и полако помери тешку завесу да одагна полумрак који није волела. Али и отуда, споља, поглед јој растужи сиви и туробни сумрак – и Јелена седе опет на своје место

и стаде стрпљиво да чека ноћну таму, лијући лагане и хладне сузе. И најзад, наста ноћ, у собу донесоше светло, и Јелена опет приђе прозору. Непрозирни мрак скривао је улицу. Бледи груби предмети

досадне обичности крили су се у црном покрову ноћи – и било је нечег свечаног у овом печалном црнилу. Насупрот прозора, поред кога стајаше Јелена, слабо се видела на другој страни улице, при светлу фењера, црвенкасто-смеђа ковачка кућица. Фењери су били далеко од ње – и она се чинила црном.

Одједном, из отворене ковачнице према капији, успорено промину

огромна варница, и мрак око ње као да се згусну – то је ковач пренео улицом комад усијаног гвожђа. Изненадна радост букну у Јелениној души, и нагна је да се тихо насмеје – у пространству

дубоког спокоја заори се звонак и радостан смех.

И када ковач прође, и сакри се у црном мраку црвена варница – Јелена се зачуди својој изненадној радости, и зачуди се што радост

још увек, нежно и трепераво, поиграва у њеној души. Зашто се рађа,

откуда долази та радост која измамљује смех из груди и која пали пламен у очима, које тек што су лиле сузе? Зар није лепота та што радује и узбуђује? И зар није свака појава лепоте – радост?

Тренутачна, пролети она кроз мрак, рођена од грубе материје, и трне, како и треба да се појављује и нестаје лепота, радујући и не

засићујући погледе својим јарким и пролазним сјајем ... Јелена
изађе у неосветљени хол, где је слабо мирисало на јасмине и
ванилу,
и отвори клавир; узвишене и једноставне мелодије потекоше
испод њених прстију, њене руке су се лагано кретале по белим и
црним диркама.

2.

Док је Јеленина мајка била жива, живеле су њих две заједно.
Сада, да Јелена не би сувише туговала, и ради очувања правила
отменог света, која забрањују да млада девојка живи сама, рођаци
су прећутно средили да се код Јелене досели њена тетка, очева
сестра, удовица пуковника, Катарина Ивановна Печењегова.
Мајушна дама, ситно набораног лица, имала је кисео, потиштен и
забринут израз. Помало је зазирала од своје братанице, и чак се
према њој односила са извесним страхопоштовањем, пошто није
поседовала ништа осим мале пензије. Јелена није показивала ни
сагласност ни противљење овом теткином досељавању код ње.
Највише времена је проводила сама у својим одајама, и Катарина
Ивановна је ускоро схватила да Јелена уопште не жели присне
разговоре

с њом, и пошто је стан био простран, почеше оне да живе свака
одвојено, срећући се скоро искључиво за столом.

Јелена је волела да буде сама, окружена лепим предметима,
у својим одајама у којима је преовладала бела боја, у чијем
ваздуху је лебдео лагани и једваосетни дашак, у којима се тако
лако и радосно могло маштати о лепоти. Овде је све одисало једва
приметним мирисима: Јеленине хаљине мирисале су на руже и
љубичице,

застори – на бели цвет багрема; расцвали зумбули испуштали су
свој слатки и опојни дах. Било је много књига – Јелена је много
читала, али само лепа и строга дела.

Са људима је Јелени било тескобно – људи говоре неистине,
ласкају,

узбуђују се, изражавају своја осећања на претеран и непријатан
начин. У људима је много тога бесмисленог и смешног: они
су робови моде, због нечег користе стране речи, имају таште
жеље.

Јелена је била суздржана према свима и није могла да заволи
никог кога је сретала. Једина која је заслуживала љубав,
била је мајка, зато што је била спокојна, прелепа и привлачна.

Јелена је желела да сви људи постану такви, да схвате да
живот има само један циљ – лепоту, и да учине свој живот лепим
и

мудрим...

Гореле су лампе – њихова светлост се разливала, спора, јасна
и бела. Мирисало је на ружу и бадем. Јелена беше сама.

Закључала је врата, упалила свеће пред огледалом и лагано
обнажила

своје прелепо тело.

Сва бела и спокојна, стајала је пред огледалом и гледала у свој

одраз. Одблесци лампи и свећа титрали су по Јелениној кожи и радовали је. Нежна, као једва расцвали љиљан с меким, још изгужваним латицама, стајала је, и безгрешно руменило разливало се по њеном девојачком телу. Чинило се да слатки и горчasti мирис бадема, који је лебдео у ваздуху, потиче од њеног тела. Обузе је неко чезнутљиво миље, и ниједна нечиста мисао не узнемири њену невину уобразиљу. И причињаваху јој се нежни, безгрешни целови, тихи, као додир јужног лахора, и радосни, као снови о блаженству. Радосна беше за Јелену обнажена лепота њеног нежног тела. Јелена се смејала, и њен тихи смех звучао је у свечаној тишини недодирљивог забрана. Јелена леже грудима на тепих и удисаше слаби мирис резеде. Овде, на поду, откуда је било чудно посматрати доње делове предмета, њој дође још веселије и радосније. Као мала девојчица, смејаше се она, премећући се по меким простиркама.

3.

Много дана узастопце, свако вече, дивила се Јелена пред огледалом својој лепоти – и то је није оптерећивало. Све се дешавало у њеној соби, и усред те белине титрали су румени и жути преливи њеног тела, равни најнежнијим нијансама седефа и бисера. Јелена би подизала руке изнад главе и, усправљајући се, протезала се, извијала и њихала на напрегнутим ногама. Нежна гипкост њеног тела веселила ју је. Радосно је гледала, како се еластично оцртавају под нежном кожом снажни мишићи прекрасних ногу. Креташе се по соби, нага, и стајаше, и лежаше, и сви њени положаји, и сви лагани покрети бејашу лепи. И она се радовала својој лепоти, и проводила је, тако обнажена, дуге сате – час маштајући и дивећи се себи, час листајући странице лепих и строгих песника... У украшеној сребрној амфори беласала се мирисна течност: сама Јелена сјединила је ароматичне састојке и млеко. Јелена лагано подиже пехар и наже га над своје високе груди. Беле, мирисне капи тихо су падале на румену пут дрхтаву од њиховог додира. Заносно замириса на ђурђевак и јабуке. Миомириси обухватише Јелену лаганом и нежном измаглицом ... Јелена распусти своју дугу, црну косу, и посу је црвеним булкама. Затим обујми свој гипки струк појасом од уплетеног белог цвећа, које јој миловаше кожу. И прекрасни беху опојни цветови на обнаженој дивоти њеног мирисног тела. Затим скиде са себе цвеће и опет сакупи косу у високу

плетеницу, огрну своје тело у лаку одору и закопча је на левом рамену златном копчом.

Сама је себи начинила ову одору од танког платна, нико је још не беше видео.

Јелена леже на ниску постељу, и чезнутљиви снови заројише јој се у глави – снови о безгрешним нежностима, о невиним целовима, о чедним играма на ливадама орошеним слатком росом, под ведрим

небом, где сја кротко и благо светло.

Она посматраше своје обнажене ноге – таласасте линије потколеница

и бедара меко су се извијале испод набора кратке тунике.

Румени, нежни тонови коже напоредо са равномерном белином тканине радовали су јој поглед. Испупчене кошчице на коленима и стопалима, и јамице између њих – све посматраше

Јелена са љубављу и срећом, и додириваше рукама – и то јој причињаваше право уживање.

4.

Једне вечери Јелена је заборавила да закључа врата пре него што се скинула. Обнажена, стајала је пред огледалом, руку подигнутих изнад главе.

Одједном се врата одшкринуше. У уском отвору показа се глава – то је вирнула собарица Макрина, лепушкаста девојка услужног и лукавог

израза лица. Јелена је уочи у огледалу. То беше

тако неочекивано, да се Јелена није снашла да ишта каже, нити да ишта учини, те оста непокретна. Макрина се одмах повуче, исто

тако бешумно, као што се и појавила. Могло се помислити да и није

прилазила вратима, да се то само причинило.

Јелену обузе бес и стид. Мада је једва успела да баци поглед на Макрину, учини јој се да види како нечисти осмејак прелеће преко Макриног лица. Јелена журно приђе вратима и закључа их. Потом

леже на ниску и меку постељу, обузета суморним и нејасним мислима...

Немиле сумње расле су у њој...

Шта ће о њој рећи Макрина? Сада је, наравно, отрчала у собу за послугу, и тамо прича куварици, подсмешљивим шапатам.

Талас стидљивог ужаса пређе преко Јелене. Она се сети куварице Малање, младе, веселе, с лукавим осмејком...

Шта сада причају? Јелени се учини да јој неко шапуће у уши Макрине

речи:

– И видим ја кроз пукотину – стоји госпођица пред огледалом као од мајке рођена – гола голцијата, и прси се.

– Ма иди ! – узвикује Малања.

– Жива истина ! – говори Макрина – кроз голишава, и цифра ли се
цифра – и овако се окреће, и онако...
Макрина топће у месту, представљајући госпођицу, и обе се кикоћу.
Циничне, грубе речи звуче немилосрдном, гнусном јасноћом;
од тих речи и од грубог подсмеха, Јеленино
лице се покрива врелим руменилом стида и увређености. Са
осећањем
одвратности и ужаса, она брзо устаје и спушта засторе на врата.
Осети стид у целом телу – он се као пламен разли по њој,
као нека кужна болештина. Дуго је Јелена седела непокретно, у
некој чудној и тупој недоумици – потом се поче лагано облачити,
мрштећи обрве, као да се труди да реши неко тешко питање,
пажљиво
разгледајући себе у огледалу.

5.

Наредних дана Макрина је имала изглед као да тада није видела
баш ништа, и као да чак и није долазила – што је додатно
дражило је Јелену. Тешко је било понашати се према собарици као
да
не знаш да је ова вирила. И Јелени сад поста одвратно све оно што
је и
раније постојало, али што није посебно примећивала код
Макрине.
Непријатно постаде одевати се и разодевати у присуству Макрине,
примати њене услуге, слушати њене ласкаве речи, које су се пре
губиле у жуборавим звуцима који обливаху Јеленино тело, а које
сада вређаху слух.
И првом приликом, када је Макрина почела да говори као раније,
Јелена
с муком саслуша њене речи и даде одушка својој раздражености.
Тог јутра, када је Јелена улазила у каду, Макрина, придржавајући
је
за подлактицу, рече с ласкавим осмејком:
– У такву лепојку као ви, ко се не би заљубио! Само слепац не
би приметио. Какве ручице, какве ножице!
Јелена поцрвене.
– Молим вас, престаните – оштро рече.
Макрина погеда у њу изненађено, обори очи, и затим се – или
се то Јелени само учинило – благо подсмехну. Тај смешак још
више разјари Јелену – али она овлада собом и оћута...
Упорно, без раније радости, с некавим злим помислима и
слутњама,
Јелена је наставила да сваки дан обнажује своје лепо тело,
и да се гледа у огледалу. Чинила је то чак чешће него раније, не
само увече, при сјају светиљки, него и дању, спуштајући завесе.
Сада више није заборављала да навуче засторе на врата, да јој
споља
не завирују и не прислушкују, али стид је придавао свим њеним

покретима извесну неспретност.

Више се Јелени њено тело није чинило тако лепим као пре. У том телу налазила је недостатке – брижљиво их је тражила. Причињавало јој

се у њему нешто одбојно – зло, шта разједа и оскрнављује лепоту, као неки машак, паучина или слуз, која је одвратна, и коју никако није могуће одстранити.

Јелени се често чинило да на њеном обнаженом телу леже нечији туђи и страшни погледи. Мада је нико није посматрао, њој се чинило

да је цела соба гледа, и од тога је осећала стид и мучнину.

Ако је то било дању – Јелени се чинило да бестидна светлост завирује

кроз прорезе завеса својим оштрим зрацима, и смеје се. Увече – безоке сене из углова гледале су је колебљиво се крећући, и ти њихови покрети, настали из треперавог светла свећа, чинили су се

Јелени нечујним подсмехом упућеном њој. Страшна беше помисао

на тај нечујни смех, и узалуд је Јелена уверавала себе да су то обичне, неживе и безначајне сенке – њихово подрхтавање наговештавало је туђ, неприхватљив, подругљив живот.

Понекад би се изненада појављивало у њеној уобразиљи нечије лице,

млохаво, масно, са гњилим зубима – и похотно је зурило у њу ситним, одвратним очима.

И на свом лицу Јелена је понекад видела у огледалу нешто нечисто

и мрско, и није могла да разуме шта је то.

Дуго је размишљала о томе и осећала је да то није привид, да се у њој, у дубинама њене ојађене душе, зачело нешто ружно, док се у њеном телу, обнаженом и белом, подизала све више врела плима трепераве и страсне узбуђености.

Ужас и одвратност мучили су је.

И Јелена појми да јој је са свим тим тамним теретом на души живот немогућ. Она размишљаше:

„Може ли се живети, када постоје грубе и прљаве мисли? Нека оне и нису моје, и нека нису настале у мени – али зар нису постале моје те мисли, чим сам их препознала? И зар све на свету није моје, и зар није све повезано нераскидивим везама? “

б.

У Јеленином салону седео је Ресницин, младић одевен по моди, помало ускисао, али савршено заљубљен у себе и уверен у своје

вредности.

Његове љубазности нису данас имале никаквог успеха код Јелене – као ни раније, уосталом. Али раније га је слушала с оном уопштеном

и безличном добронамерношћу, која је уобичајна за људе

из такозваног „доброг друштва“. Сада је била хладна и ћутљива.

Ресницин је осећао да је избачен из колосека, и зато је био љут и нервозно се поигравао моноклом. Он је скоро сматрао Јелену вереницом, а њена хладноћа деловала му је као грубост. А Јелену је

више него икада раније замарало лакомислено скакање с теме на тему у његовом разговору. Она сама је увек говорила сажето и прецизно, и свака распричаност јој беше мрска. Али људи су скоро увек такви – раскалашни, нехатни.

Јелена је мирно и пажљиво посматрала Ресницина, као да налази у њему неку суморну подударност са својим горким мислима.

Неочекивано за њега, она упита:

– Ви волите људе?

Ресницин се нервозно осмехну, с изразом интелектуалне надмоћи, и рече:

– И ја сам – човек.

– Па волите ли, онда, себе? – опет упита Јелена.

Он слеже својим уским раменима, саркастично се осмехну и рече притворно љубазним тоном:

– Људи вам нису по вољи? А зашто, дозволите да питам?

Било је очигледно да се осећа увређеним у име људи, јер је Јелена дозвољавала могућности да их не воли.

– Зар је могуће волети људе?

– А зашто да не? – запањено ће он.

– Ни они сами себе не воле – хладно је говорила Јелена – а и немају

зашто. Не схватају оно, што је једино достојно љубави – не разумеју лепоту. О лепоти имају баналне мисли, тако баналне да постаје срамотно родити се на овој земљи. Мрско ми је да живим овде.

– Па ипак, живите управо ту! – рече Ресницин.

– А где да живим? – хладно одговори Јелена.

– А где су људи бољи? – упита Ресницин.

– Да, они су свугде исти – одговори Јелена, и овлашни, презриви осмех прелете преко њезиних усана.

Ресницин не разумеде. Овај разговор му није годио, чинио му се непристојним и чудним. Он похита да се опрости и оде.

7.

Смрачило се... Јелена је била сама ...

У тихом ваздуху њене одаје мирис посунца није се мешао са меденом аромом дивље трешње и са слатким мирисом руже, надјачавао их је.

„Изградити живот према идеалима добра и лепоте! Са овим људима

и овим телом! – горко је мислила Јелена. – Немогуће! Како се оградити од људске баналности, како се одбранити од људи?

Ми

живимо сви заједно, и једна душа представља собом цело многолико

човечанство. Свет се сав садржи у мени. Али је страшно то, што је онакав какав јесте – и чим га појмиш, одмах увиђаш, да није

вредан постојања, јер се заснива на пороку и злу. Треба га осудити на смрт – и себе заједно са њим“.

Напаћене Јеленине очи зауставише се на блиставом предмету, на лепој играчки, одложеној на сто.

„Како је то једноставно! – помисли. – Ево, довољан је и овај бодеж“.

Танки, позлаћени нож, од оних које понекад употребљавају за расечање књига, са дршком украшеном вештим резбаријама и с двоструким сечивом, лежао је на писаћем столу. Јелена га узе у руке, и дуго му се дивила. Купила га је недавно, не зато што би јој

био потребан – не, њен поглед је привукла чудна шара урезана на дршци.

„Дивно оруђе смрти“, помисли она, и осмехну се. Осмех јој беше спокојан и радостан, и мисли које су јој прошле кроз главу беху јасне и хладне.

Устаде – нож је блистао у њеној спуштеној обнаженој руци, на наборима њене јаркозелене хаљине. Она отиде у своју спаваоницу,

и на јастуке, сечивом према узглављу, положи нож. Потом обуче белу хаљину, која је опојно мирисала на ружу, опет узе нож и леже

с њим на постељу, поврх белог покривача. Њене беле ципеле су упирале у подножје кревета. Остаде неколико тренутака непокретно,

затворених очију, послушкујући глас својих мисли. Све је у њој било јасно и спокојно, само ју је тиштао потмули презир према

свету и према овдашњем животу.

И као да јој неко наређивачки рече да је наступио њен тренутак, полако и снажно, право насупрот срца што је равномерно

куцало – зари нож до саме дршке, и нечујно умре. Бледа рука се раствори и паде на груди, уз саму дршку ножа...

С руског превела Д. Рамадански